

Blandt munkemarxister og kapitallogikere

Af John V. Jensen

68'ere og universitetsmarxister satte deres præg på 1970'ernes danske universiteter; og eftertiden har livligt debatteret venstredrejningen og de røde universiteter, dog oftest på et unuanceret grundlag. Denne artikel er et mikrohistorisk studie af venstredrejningen på Historisk Institut, Århus Universitet og viser, at det især var blandt de studerende, at den radikale venstredrejning og marxismen var et udbredt fænomen, og at der faktisk var en indædt modstand mod universitetsmarxisterne blandt de etablerede lærerkræfter. Bølgerne kunne gå højt og magtkampen kunne være hård, men kontrol med instituttet eller universitetet fik marxisterne aldrig, og derved ligner udviklingen på Historisk Institut sandsynligvis udviklingen på de fleste andre danske universitetsstudier. Ikke mindst eftertiden har tillagt universitetsmarxisterne stor betydning – måske også for stor.

Indledning

Munkemarxister og kapitallogikere er en fast del af historien om 1970'ernes danske universiteter. Dengang da marxister og andre stærkt venstreorienterede satte dagsordenen på "Det Røde Universitet" og ikke mindst på de humanistiske fakulteter. Jeg stødte selv på 1970'ernes studenterpolitisering som historiestuderende midt i 1990'erne i form af historier om marxistiske undervisere, meningsterror, rænkespil og det, der blev anset for at være et stort mislykket marxistisk projekt. Historierne skulle få os til at trække på smilebåndet, for revolutionsdrømmene og tankerne om den kapitalistiske verdens snarlige undergang var 25 år senere så rørende naive. Men det var også spændende – for hvad var der forgået? Universitetsmarxismen var blevet mytestof, der spøjte bag undervisningslokalernes falmede gardiner. Havde alle de efterhånden aldrende professorer og lektorer, der endnu i 1990'erne befærdede studiet, virkelig været overbeviste marxister? Og universitetet, selve den frie tankes højborg, havde det virkelig været erobret af skolede munkemarxister, der havde forvandlet stedet til et slags jesuiter-kloster, hvor marxistisk dogmatik var enerådende? Det måtte undersøges!

Det er mit klare indtryk, at der stadig hersker en betydelig uvidenhed om emnet og om, hvad der skete, og at vi mangler konkrete og afgrænsede undersøgelser af '68-relaterede temaer som fx studenterpolitiserings på universiteterne. Dette er et emne, der stadig mange år efter, er varmt, og som endnu diskuteres intenst ikke mindst i forbindelse med 40 året for studenteroprøret i 1968. Hidtil har debatten dog i høj grad været præget af debattørernes ikke altid klare erindringer

og erindringsforskydninger, hvad enten det var anklagere eller apologeter, der førte ordet. Min specialeafhandling *Studenterpolitisk forår eller marxistisk spændetrøje?* (2003) er det hidtil mest detaljerede empiriske studie af en del af dette emne, og et sådant mikrostudie af studenterpolitiseringen som den formede sig på et enkelt institut, har vi manglet. Forhåbentlig vil dette studie endvidere kunne anvendes komparativt i en videre udforskning af emnet.

På baggrund af mit speciale viser jeg, hvordan studenterpolitiseringen udformede sig som magtfaktor, og der stilles skarpt på de hårde magtkampe, der udspillede mellem marxister og ikke-marxister og som en kort overgang rystede universitetets gamle mure – inden marxismen igen forsvandt. Jeg vil især koncentrere mig om perioden fra 1968-75 og herefter blot skitsere den senere udvikling i grove træk. Udviklingen er naturligvis koncentreret omkring kildematerialet fra Historisk Institut og kan give en god fornemmelse af tidens generelle tendenser – om end der naturligvis forekommer nuanceforskelle fra studie til studie, universitet til universitet.

Fra elite- til masseuniversitet

Uddannelsespolitik var et område, der blev satset hårdt på fra 1960'erne og frem, for at ruste Danmark til fremtiden. Tilgangen til de videregående uddannelser blev derfor kraftigt forøget, og fri adgang til universiteterne gjorde søgningen hertil særlig stor.¹ Det fik vidtrækkende betydning for universiteterne i København og Århus, ligesom oprettelsen af universiteter i Odense (1966), Roskilde (1972) og Aalborg (1975) også var en udløber af dette.

¹ Hansen (1997) s. 31.

Inden for universitetets mikrokosmos indtraf der intet mindre end en revolution. Tidligere havde forskningsfrihed og uafhængighed stået i centrum på universiteterne under ledelse af professorerne, men studenterboomet satte den gamle universitetsstruktur under pres. Således var der i løbet af 50'erne en ganske lille stigning fra 8600 til 9100 studerende, mens optaget mere end fordobledes fra 1960 til 1965, hvor der var næsten 23.000 immatrikulerede i København og Århus.²

Begivenhederne, der indtraf den 21. marts 1968 i Studiegården på Københavns Universitets er for længst velkendt historie. Det samme er parolerne ”Medbestemmelse NU” og ”Bryd professorvældet,” der næsten bogstaveligt blev skriften på væggen for det gamle system.³

På Christiansborg var der forståelse for, at studenterne fremover skulle sidde med ved forhandlingsbordet.⁴ Og da universiteternes styrelseslov omsider kom i 1970, sikrede den indflydelse til både de yngre undervisere, administrativt personale og de studerende, samtidig med at den sikrede opstillingsret til flere studentpolitiske lister, hvilket gik imod Studenterrådenes krav om eneret på repræsentation af de studerende i alle universitetsorganer.⁵

Den ny og meget liberale styrelseslov fastsatte, at studienævnene fik ansvar for tilrettelæggelsen af undervisningen og gav her de studerende 50% indflydelse, mens indflydelsen i konsistorium, fakultets- og fagråd blev mindre.

Situationen var ny. Nu stod de studerende med reel indflydelse, og tiden efter 1970 var kendetegnet ved, at professorer, undervisere og studerende skulle finde deres plads i den transformation fra elite- til masseuniversitet, som det stadigt stigende studenteroptag fra 60'erne og op til midt i 70'erne skabte, men også i det magttomrum, den ny universitetslov havde skabt.

Historisk Institut, Århus Universitet

Historisk Institut, Århus Universitet hørte i perioden 1968-82 til blandt de største institutter på det humanistiske fakultet på Århus Universitet ved siden af Institut for Nordisk Sprog og Litteratur og Engelsk. Således var der på Historisk Institut i 1978 hele 5 professorer og 26 fastansatte lærere på instituttet og op mod 1000 aktive studerende.⁶ Sammen med Nordisk og det langt mindre og yngre Institut for Idehistorie regnes Historisk Institut for et af datidens toneangivende

² Ekman Jørgensen, T. og Jensen, S.L.B. (1999) s. 149. Mere detaljerede studier af sammensætningen af de store studentermasser er et interessant spørgsmål, men det ligger uden for artiklens rammer.

³ Gottschau (1987) s. 59, Hansen (1997) s. 38.

⁴ Gottschau (1987) s. 75.

⁵ Hansen (1997) s. 40.

⁶ Albeck (1978), s. 233ff.

institutter, og alle tre steder fik studenterpolitiserings og marxismen stor gennemslagskraft og betydning. Historisk Institut frembyder derfor en oplagt mulighed for i detaljer at følge udviklingen i en århusiansk variant af venstredrejningen på de danske universiteter.

1968-1972

Revolutionære socialister

”At samle de lærere og studenter ved HI [Historisk Institut], der opfatter sig selv som revolutionære socialister. Man skal til enhver tid være rede til at arbejde for en udbygning af fagkritikken ved instituttet indenfor og udenfor studieordningens rammer.”⁷ Ovenstående stammer fra en statut fra 1972, og den slagkraftige retorik og revolutionsdrømmene bekræfter den populære forestilling om 1970’ernes studenterpolitisering og universitetsmarxisme som en systematisk arbejdende og effektiv organisation baseret på politisk skoling med det formål at infiltrere og nedbryde systemet.

De ”revolutionære socialister”, der omtales i citatet dækker her fagkritikerne og Fagkritik-Historie, som igen dækker over en variant af marxismen nemlig: kapitallogikken, der var den dominerede retning på historiestudiet. Fagkritikerne blev brugt som samlebetegnelse for flertallet af de marxistisk orienterede studerende på instituttet. Siden 60’ernes slutning havde fagkritikerne kun oplevet fremgang, og i lighed med andre institutters fagkritiske lister var de også i 1971-72 blevet stadig mere højroestet marxistisk orienteret.⁸

Det var således en selvsikker fagkritisk studenterliste klar til at benytte sig af den nyvundne indflydelse til at gennemtrumfe forandringer på i første omgang historiestudiet, men også mere overordnet på universitets- og samfundsmæssigt niveau. Endnu i 1972 fandtes ingen organiseret modstand fra undervisnerside eller fra andre organiserede studenterpolitiske lister – og de kritiske røster, der dog kom til udtryk var sporadiske og enkeltstående. Den fagkritiske liste stod således godt rustet til en konfrontation, dels fordi de allerede var godt organiserede, og dels fordi de på daværende tidspunkt var nået langt med formuleringen af deres ønsker og krav til fremtiden.

Den tidligste fagkritik

Sådan så billedet slet ikke ud, hvis vi går blot tre-fire år tilbage til 1968-69 dvs. tiden før den første styrelseslov. På det tidspunkt havde de tidligste ansatser til fagkritik og marxisme en helt anden karakter.⁹ Inspirationen var ideologikritikken

⁷ Statutter for Fagkritik-Historie, mødereferat af 1-11-1972 underskrevet Birte Brok, Fagkritik-Histories arkiv (FHA) Ringbind FH2.

⁸ Jensen, J.V. (2003) s. 17ff.

⁹ Udviklingen på HI svarer godt til det generelle billede Gottschau (1987) s. 104.

og Frankfurter-skolen¹⁰, og de refererede diskussioner viser, at motivationen i begyndelsen var at modernisere historiefaget. I den forbindelse afholdtes en række fagmøder, hvor historiestuderende i overensstemmelse med tidens nye faglige og politiske strømninger kritisk diskuterede fagets metode og den kildekritiske positivism, som de mente faget var fanget i. Det kunne lyde sådan her: ”Det viste sig at vi var ilde stedt over for den kritiske påstand om, at der er ideologi bag alt, også hvor forskningen er mest objektiv.”¹¹ I stedet ønskede de at åbne faget op mod verden uden for universitetet i et forsøg på at forny faget. På dette tidspunkt er der mange eksempler på forslag til, hvorledes fagets metode og teori kunne tilpasses anden halvdel af det 20. århundrede – bl.a. ved at engagere sig i samfundet og dermed bryde den selvvalgte isolation, som faget og dets professorer, ifølge de studerende, befandt sig i. Fremtidens historiker skulle i nærkontakt med den konkrete virkelighed: ”undersøgelse af og stadig kritisk kommenterende holdning til journalisters, politikeres og andres måde at anvende historiske forklaringer og argumenter på, en stillingtagen til og dialog med den mere underholdningsmæssigt eller litterære historieformidling (Palle Lauring, Metro Goldwyn Mayer o.l.) Naturligvis ville sådanne diskussioner trække de politiske skillelinjer ind på universitetet, men hvad så?”¹²

Disse tidligste fagkritiske møder dukker op i form af mødereferater og omtale; de synes ikke at have været del af noget organiseret netværk, men derimod at være opstået ud fra et behov blandt nogle studerende for en metodisk og teoretisk debat på studiet -præget af tidens interesse for den kritiske teori. Indflydelsen fra Jürgen Habermas’ kritiske teori og Herbert Marcuses bøger, forfattere, der begge stod i gæld til Karl Marx, var helt tydelig, men i de første år fra 1968-70 er der ingen spor af den dogmatiske marxlæsning, der senere blev en realitet. Karakteristisk for mødereferaterne er derimod en åbenhed og en nysgerrighed, der dog tydeligt er af politisk-kritisk natur. Ved at orientere sig mod det øvrige nord og internationalt havde man fået øje på nye muligheder for at gøre historiefaget mere tidssvarende, og dermed synes udviklingen i Århus og på Historisk Institut at have været forud for den tilsvarende udvikling på Københavns Universitet.¹³

Den tidligste fagkritik står derfor i klar modsætning til den tone eller de tanker, der lå bag den før omtalte statut fra 1972. Ganske vist var det allerede fra

¹⁰ Kreds af tyske intellektuelle bl.a. filosoferne Horkheimer, Adorno, Marcuse og Habermas. *Pol. Fil. Lex.*, s. 139.

¹¹ DJH 1/1, 2-1969 s. 4.

¹² DJH 3/1, 4-1969 s. 6.

¹³ Steven L. B. Jensen skriver om Københavns Universitet, at studenterbevægelsens redningsplanke fra 1971 blev fagkritikken, hvorefter fagenes indhold og videnskabelighed skulle fornyes med trivallitteratur, kapitallogik m.m.. Olsen (2004) s. 51. Det er denne udvikling, som den tidligste fagkritik på Historisk Institut tager fat på i 1969.

starten kritiske studerende, der førte ordet ved studenteroprørene og på de fagkritiske møder i 1968-69, og givet vis var de også venstreorienterede, men nogen eksklusiv og selvsupplerende gruppe var der ikke tale om – endnu.

Studenterpåbegyndelsens første år rummer således ansatser til en faglig fornyelse af studiet, dvs. en åbning mod nye forskningsområder, direkte og større samfundsengagement samt opgøret med den gamle faglighed.¹⁴ En lignende udvikling finder man med stor sandsynlighed på en lang række andre institutter.

Skolingskurser og kapitallogik

Åbenheden blev som antydnet snart til mere bastante marxistiske anskuelser, og de kritiske studerende fra 1968-70 blev både mere teoretisk funderede i marxismen og bestemt også mere kritiske - grænsende til det aggressive. Når de studerende endte hos Marx, skyldes det, at de i lighed med renæssancens humanister gik tilbage til originalteksterne. Netop hos Marx fandt man i ren form en kritik af den vestlige kapitalisme/imperialisme, som efter manges mening havde medført både Vietnam-krig, forbrugerisme og atomoprustning. Fra ca. 1971 opdagede toneangivende historiestuderende for alvor Marx; der oprettedes på de studerendes eget initiativ studiegrupper, hvor teksterne og især Karl Marx' *Das Kapital* blev studeret og udlagt, og begreber som *merværdi*, *profitrate*, *kapitalakkumulation*, *produktivkræfter* og *klasseanalyse* blev dagligdagsglosser.¹⁵ I Århus og på Historisk Institut vandt især den gren af marxismen, der kaldtes kapitallogik frem, hvor den blev næsten enerådende i nogle få år.¹⁶ Til sammenligning fik studenterpåbegyndelsen på Københavns Universitet et lidt blødere udtryk.¹⁷ Hvorfor det forholder sig sådan, kan jeg på baggrund af mit materiale kun gisne om. Det hænger sandsynligvis sammen med, at kapitallogikken havde sit danske kraftcenter på naboinstituttet Idehistorie, ÅU, og at inspirationen især kom derfra, således havde flere af fagkritik-historierne fremtrædende folk taget fag på netop Idehistorie.

Et af kapitallogikkens væsentligste projekter var *rekonstruktionen* af den marxistiske lære. Det vil sige en ambition om at nå bag om senere fortolkninger som f. eks. leninisme, stalinisme, maoisme og Althusser. Hovedværket i disse bestræbelser blev en bog af den århusianske idehistoriker Hans-Jørgen Schanz fra 1973 med den frygtindgydende titel: *Til rekonstruktion af kritikken af den politiske økonomis omfangslogiske status*.¹⁸

¹⁴ Gottschau (1987) s. 105.

¹⁵ Her er HI ikke unik se fx Gottschau (1987) s. 105.

¹⁶ På HI var fagkritiker og kapitallogiker synonymmer.

¹⁷ Ekman Jørgensen, T. og Jensen, S.L.B. (1999) s. 302ff.

¹⁸ Ekman Jørgensen, T. og Jensen, S.L.B. (1999) s. 323. Den marxistiske orientering på det humanistiske fakultet i Århus kunne divergere, således eksisterede et skisma mellem det idehistoriske og filosofiske institut, der var hhv. orienteret mod kapitallogikken og Althusseres fortolkning af Marx.

Den systematiske tilegnelse af Marx kan ses som et forsøg på at opstille en alternativ marxistisk videnskab som erstatning for den kriseramte borgerlig-kapitalistiske, hvor det blot tre år tidligere først og fremmest var en kritisk reaktion imod den historiske og videre i forstand videnskabelige positivisme. Samtidens forestillinger om kapitalismens krise, kan man i øvrigt finde eksempler på i tidens toneangivende venstreorienterede blade fx *Politisk Revy*.

Marxisterne, både på Historisk Institut og generelt, var flittige, og alene i universitetsregi opstod en stribe marxistisk orienterede tidsskrifter *Historievidenskab*, *Fagtryk*, *Den jyske historiker*, *Kultur og Klasse* m.fl. Udgivelsesstrømmen af de ofte ret primitive hæfter og bøger siger en hel del om troen på og viljen til at skabe et brugbart alternativ til den borgerligt-kapitalistiske videnskab. På Historisk Institut tog den teoretisk orienterede tilgang til Marx og *Das Kapital* for alvor fart, hvilket kan dokumenteres af de mange indlæg, der med hyppig brug af Marx-citater og analyser af produktivkræfternes virke osv. dokumenterer, at debattørerne blandt de politiserede studerende i *Den Jyske Historiker* og *Institutavisen*, begge fra Historisk Institut, havde opnået et solidt kendskab til Marx' skrifter.

I første omgang må det formodes at have været eliten, der begyndte at studere Marx, men snart startede fagkritikerne regulære skolingskurser; således skulle man for at blive medlem af fagkritikernes liste (*Fagkritik-Historie*) gennemgå 15-16 lektioner af tre timer som grundskoling i den videnskabeligt funderede marxisme.¹⁹ Disse skolingskurser sikrede naturligvis et vist fagligt niveau og udelukkede samtidig, at hvem som helst kunne blive medlem af inderkredsen ved en tilfældighed. Et kig i arkivmaterialet fra *Fagkritik-Historie* giver et godt indblik i den velorganiserede og aktive organisation, der var opstået omkring 1972-73 med mødereferater, formålserklæringer etc., altid i en utrolig formel og bureaukratisk tone.

Massepsykose?

Den medvind i første omgang venstredrejningen og siden marxismen havde i samtiden og især på universiteterne gjorde den utvivlsomt attraktiv for studerende, der var fagligt engagerede og måske kritiske over for traditionen. Det var ganske enkelt marxisterne og kapitallogikerne, der var mest i pagt med tiden og havde mest fart på. Det fremgår da også af medlemslisterne for *Fagkritik-Historie*, at antallet af betalende medlemmer blandt alle studerende fra 1973-75 gik fra 41 til 104.²⁰ Disse 104 må siges at høre til fagkritikernes hårde kerne, da antallet af studerende med marxistisk økonomi som tilvalg var væsentligt større – dog aldrig

¹⁹ Forslag til skolingsprogram. FHA ringbind FH2, se også Gottschau s. 103ff.

²⁰ Medlemslister 1973-75 FHA ringbind FH1.

mere end ca. halvdelen på hver årgang dvs. mellem 100 og 150. Den hårde konfrontationslinje, som fagkritikerne førte, fik god plads, fordi historiestudiet var blevet så stort – med rigelig rum til en stor og slagkraftig opposition.²¹

Udviklingen på Historisk Institut ligner i store træk den udvikling, man finder andre steder på de humanistiske fag, hvor det i modsætning til fx i de naturvidenskabelige fag²² var muligt at anvende Marx-læsningen i studierne, og netop muligheden for intens beskæftigelse med og inkorporering af Marx i studierne gjorde universitetet og især humaniora til radikaliseringsens væsentligste arnested.

En kritisk eftertid har nogle gange talt om en form for massepsykose, hvilket nok er for stærkt et udtryk, men det er sikkert, at der var tale om en ganske betydelig åndelig ensretning blandt de studerende på Historisk Institut og andre steder i disse år.

Trendy marxister fra det ny venstre

Det er en ganske udbredt misforståelse, at de marxistiske fagkritikere var kommunister og derfor lå på linje med Danmarks Kommunistiske Parti. Det var ikke tilfældet, idet venstredrejningen på universiteterne i overvejende grad skal sættes i forbindelse med *det ny venstre*, der i Danmark talte partier som SF og VS. Og netop VS var i langt højere grad i overensstemmelse med tidens anti-amerikanske og anti-autoritære strømninger end DKP. Det var altså ikke Sovjet-tro gammelkommunister, der forsøgte at sætte dagsordenen på universiteterne i begyndelsen af 1970'erne, men snarere trendy marxister fra det ny venstre, der netop var at finde i undervisningsmiljøerne, mens det kneb gevaldigt med at engagere arbejderklassen, der som oftest havde en mere praktisk tilgang til verden end de overvejende teoretisk orienterede og ofte noget verdensfjerne kapitallogikere.²³ Nogen fælles front med arbejderklassen blev det aldrig til for de marxistiske fagkritikere på historiestudiet.

1972–1976

Magtkampen på Historisk Institut

Den efterfølgende periode præges af mange vanskeligheder i forholdet mellem de politiserede studerende og majoriteten af instituttets undervisere. Allerede fra

²¹ På et mindre studie som Institut for Idehistorie var der ikke i samme grad plads til marxister og ikke-marxister.

²² De naturvidenskabelige fag var også berørt af venstredrejningen, der gik man også i hønsestriik, havde langt hår og trævleskæg og var måske endda også revolutionær socialist. Forskellen bestod imidlertid i, at man på humaniora i højere grad end på fx fysik var i stand til at anvende Marx-læsningen i studierne af arbejderklassen og socialdemokraternes forræderi, og hvad man nu ellers beskæftigede sig med.

²³ Salomon (1996) s. 76 og Jensen, J.V. (2003) s. 15.

og med efteråret 1972 spores konturerne af den magtkamp, hvor fagkritikerne i kraft af deres formelle indflydelse i Studienævnet, kombineret med god organisation, reelt kæmpede om ikke hele instituttet – så i hvert fald om studiets faglige indhold.

Magtkampen udkæmpedes fra 1972-74 og blev afgørende for den indflydelse og betydning, de marxistiske fagkritikere opnåede på Historisk Institut. I samme tidsrum udkæmpedes tilsvarende kampe på andre humanistiske institutter bl.a. på Institut for Nordisk, hvor marxismen også kom til at stå meget stærkt, og ikke mindst på det ny Institut for Idehistorie, hvor Johannes Sløk (1916-2001) var blevet fagets første professor i 1967. I 1974 forlod han instituttet pga. utilfredshed med det, der sandsynligvis var det mest udtalt marxistiske (kapitallogiske) af alle institutter på det humanistiske fakultet i Århus.²⁴

Fra efteråret 1972 til foråret 1974 var de studerende på Historisk Institut repræsenteret af et samlet og udadtil enigt fagudvalg bestående af fagkritikere, der så sig selv som de egentlige ordførere på alle historiestuderendes vegne.²⁵ Midt mellem de stridende parter befandt sig endnu i 1972-73 grupperinger af mere eller mindre apolitiske eller måske rettere ikke-marxistiske studerende, der følte, at klassekamp og ideologi var kommet til at spille en alt for stor rolle på bekostning af det traditionelt faglige. Dertil kom en gruppe af undervisere, der tilsyneladende ikke blandende sig i debatterne, og hvis stemmer derfor er tavse.²⁶ Den liberale styrelseslov havde jo banet vejen for, at de studerende kunne opnå betydelig indflydelse i Studienævnet, hvor retningslinjerne for undervisningen planlagdes og ansættelsesbeslutninger vedr. undervisningsassistenter blev truffet. Det blev en af årsagerne til den bitre magtkamp på instituttet. Magttomrummet som den ny styrelseslov havde skabt skulle udfyldes.

Marxistisk økonomi på læseplanen

Marxistisk økonomi kom på læseplanen i 1972, som en del af økonomiundervisningen på Historie-studiet. Fagkritikerne var dog utilfredse med økonomiundervisningens form samt en underviser, som de anså for inkompetent, fordi undervisningen beskæftigede sig for meget med traditionel økonomi og for lidt med de videnskabsteoretiske og filosofiske sider af marxismen.²⁷ I stedet ønskede de valgfrihed mellem (borgerlig) nationaløkonomi og politisk (marxistisk) økonomi, og ved nogle velvilligt indstillede underviseres mellemkomst nåedes et kompromis med oprettelsen af et integreret økonomikursus på 1. semester og muligheden for at vælge mellem national- eller marxistisk økonomi på 2. se-

²⁴ Udviklingen kan bl.a. dokumenteres i det Humanistiske Fakultets læseplaner 1968-82.

²⁵ Jensen, J. V. (2003) s. 33.

²⁶ Jensen, J. V. (2003) s. 33ff.

²⁷ IA 13/1 14-5-1973 s. 3-7 og IA 14/1, 28-5-1973, s. 5.

mester. Dermed havde underviserrepræsentanterne i Studienævnet fået afværget det, de selv betegnede som en total spaltning af studiet. Troede de i hvert fald.

Bag obstruktionen af fagkritikernes ønske sporer man en regulær frygt for åndelig ensretning og videnskabelig fundamentalisme, som en af skeptikerne blandt underviserne J. P. Noack formulerede det: ”I stedet for at fremelske den kvalificerede tvivl, som er kernen i al ægte videnskab, ønsker man åbenbart i hver af lejrene, den marxistiske som den ikke-marxistiske, at bane vejen for den kollektive fornemmelse af vished, som naturligvis er et udmærket grundlag for mesianisme, men som i sidste instans er dræbende for enhver videnskabelig virksomhed.”²⁸

Fagkritikerne var stærkt utilfredse med kompromiset; i første omgang havde de måttet acceptere det, men de understregede fortsat det umulige i at adskille marxismens teori og praksis og advarede mod modstandernes arrogante reduktion af marxistisk økonomi til redskabsfag.

Efter en serie af skarpe meningsudvekslinger i Institutavisen lykkedes det igen fagkritikerne at få sagen op i Studienævnet. Og i foråret 1973 var den parlamentariske situation den, at underviser- og studentergrupper stod stejlt over for hinanden med fire stemmer hver. Først i august lykkedes det at få hugget den gordiske knude over, da en underviser med sympatier hos fagkritikerne påtog sig det faglige ansvar for et separat kursus over 2 semestre i marxistisk økonomi.²⁹ Til semesterstart i efteråret 1973 oprettedes således 5 hold i marxistisk økonomi og 5 hold i nationaløkonomi.³⁰ Denne fordeling giver desuden et fint billede af fagkritikernes antal i forhold til de øvrige mere eller mindre politiske studerende – en fordeling der forblev nogenlunde konstant i hele perioden.

Styrkeprøven om marxistisk økonomi blev en vigtig sejr i både faglig og ideologisk henseende for marxisterne, da den gennem institutionaliseringen skaffede dem et bedre grundlag for at kunne studere og dyrke marxismen. De underliggende ideologiske uoverensstemmelser fik såvel de marxistiske fagkritikere som undervisere til at sætte hårdt mod hårdt i forsøget på hhv. at præge udviklingen og fastholde kontrollen. Konflikten illustrerer glimrende den spænding, der i denne periode fandtes ikke alene på Historisk Institut, hvor underviserne ikke uden videre ønskede at indrette sig efter de studerendes luner for, men som nu kom under pres fra de stadig mere indflydelsesrige og magtfulde marxistiske fagkritikere. Situationen er på ingen måde enestående og kendes fra andre institutter, og der er næppe tvivl om, at de hårde opgør og konfrontationen tærede hårdt på både studerende og undervisere, men måske især de sidste. Og det er

²⁸ IA 13/1, 14-5-1973 s. 6-7.

²⁹ IA 1/2 Studienævnsref. 8-8-1973 pkt. 8.

³⁰ IA 3/2 Studienævnsref. 19-9-1973 pkt. 8a.

her vi finder kimen til megen senere bitterhed over udviklingen på universiteterne i 70'erne.

Tværfag – alt eller intet

Sideløbende med striden om marxistisk økonomi udspillede striden om de såkaldte tværfag – også den blev en ideologisk kamp mellem fagkritikerne og dele af underviserne om historiestudiets indhold.

Tværfag og tværfaglighed fremhæver umuligheden i isoleret at studere de enkelte videnskaber; det var et stort tema i begyndelsen af 1970'erne og fik fx en fremtrædende placering på det nyoprettede Roskilde Universitetscenter.³¹ Også de historiestuderende og især fagkritikerne udviste en betydelig interesse for at få oprettet tværfag, dels som et brud på den hidtidige undervisningsform, dels som en mulighed for at studere og institutionalisere marxismen/kapitallogikken yderligere. Igen strittede en gruppe skeptiske undervisere imod, de fandt tværfagsreglerne for liberale og nægtede derfor at imødekomme kravet om på forhånd at godskrive alle tværfaglige udbud. En sådan alt eller intet politik ville underviserernes repræsentanter i Studienævnet simpelthen ikke acceptere.³²

Tværfagsdiskussionen gav således anledning til endnu en prøve på, hvem der havde retten til at forme historiestudiet, og blandt underviserens repræsentanter sporede en udtalt frygt for, at tværfagligheden kunne forringe historikeruddannelsens kvalitet. I diskussionen og argumentationen underspillede de dog de ideologiske argumenter imod tværfagene, men disse spillede uden tvivl en betydelig rolle. Nok engang strandede forslaget i Studienævnet med fire stemmer til hver side. Dermed demonstrerede fagkritikerne deres sammenhold og styrke i forsøget på det, de mente var en fornyelse og forbedring af den faglige struktur, mens underviserrepræsentanterne i Studienævnet ligeså ihærdigt bekæmpede dette.

Efter næsten 1½ års tovtrækkeri lykkedes det i foråret 1974 at nå et kompromis, og godskrivningen af tværfag blev vedtaget med den afgørende indrømmelse til de skeptiske blandt instituttets og Studienævnets undervisere, at tværfagernes faglige relevans skulle bedømmes i hvert enkelt tilfælde. Derved fik man fra underviserens side fortsat sikret sig kontrol med uddannelsen – uden at man dog fik absolut kontrol.³³

Tværfagsdebatten gav fagkritikerne en halv sejr og illustrerer udmærket deres effektivitet og sammenhold, men viser også styrken af de kræfter, de havde udfordret.

³¹ Jensen, J. V.(2003) s. 39.

³² IA 5/1 8-12-1972 s. 5.

³³ IA 12b/2, 18-3-1974 s. 15 og s. 21.

Professoratet – slået på målstregen

Kampen var dog ikke forbi, og et andet eksempel på fagkritikernes konfrontationssøgende linje var opslaget af to professorater i 1974. Fagkritikerne ønskede, at de traditionelt bredt formulerede stillingsbeskrivelser skulle indsnævres, hvorved det blev muligt for dem at sikre sig, at en af deres egne blev ansat.³⁴ Det første af de to professoratopslag blev pga. tidspres formuleret bredt i overensstemmelse med traditionen.³⁵ Til det andet formuleredes to stillingsbeskrivelser - en bred og en snæver. Igen var der kamp – fagkritikerne ville have en marxist eller noget der lignede, mens der blandt underviserne var mest støtte til den traditionelle linje.³⁶ Efter et længerevarende tovtrækkeri i Studienævnet endte sagen med at blive afgjort i det øverste organ, Institutrådet, med stemmerne 29-25 og 2 blanke, til fordel for den brede stillingsbeskrivelse. Fagkritikerne havde igen presset traditionisterne blandt underviserne, men måtte denne gang erkende nederlaget.

Sagerne viser, at fra de marxistiske fagkritikere stod stærkest i 1972, til de mistede grundlaget for deres konfrontationspolitik i Studienævnet i maj 1974, var de i kraft af deres nyvundne medindflydelse i stand til at obstruere, trække sager i langdrag og i flere tilfælde også gennemtrumfe kompromiser til egen fordel. Styrken var enhedslinjen i Studienævnet og en klar oppositionel målsætning. Fagkritikerne stod meget stærkt i denne periode, men alligevel er det usandsynligt, at de nogensinde havde styrken til at frembringe en egentlig marxistisk revolution på Historisk Institut, dertil var oppositionen perioden igennem, som vi har set det, for stærk.³⁷

Alternativlisten – drømmen brister

Den behårde konfrontationslinje fremkaldte naturligvis harme, og luften var ofte tyk af beskyldninger mod ”småfascistiske undervisere”³⁸ eller beskyldninger omkring fagkritikernes brug af beskidte tricks så som at trække møderne i langdrag og derved obstruere forretningsgangen, en fremgangsmåde, som interne papirer i Fagkritik Histories arkiv faktisk dokumenterer, var en del af repertoiret.³⁹ Den gensidige mistillid voksede støt og atmosfæren var elendig; bedre blev det ikke, da fagkritikerne mistede deres monopol på at repræsentere de studerende i Studienævnet i 1974, hvorefter selv små fejl blev påpeget og fortolket som politisk forfølgelse.⁴⁰

³⁴ IA 1/2, Institutbestyrelsesref. 20-8-1973 pkt. 4 s. 4.

³⁵ IA 2/2, Institutbestyrelsesref. 4-9-1973 pkt. 3 s. 2.

³⁶ IA 4/2, Institutbestyrelsesref. 27-9-1973 pkt. 3 s. 6.

³⁷ Jensen, J.V. (2003) s. 42.

³⁸ IA 4/2, 22-10-1973 pkt. 3 s. 8-9. Den giftige atmosfære og gensidige mistillid lader sig let dokumentere i kildematerialet.

³⁹ Internt papir, der indeholder nogle af de ”parlamentariske” greb, som de fagkritikerne kunne benytte sig af (udateret) ca. 1974-75, FHA ringbind FH1.

⁴⁰ Jensen, J.V. (2003) s. 46.

De første tegn på en stigende utilfredshed med fagkritikernes enhedslinje ses i 1973 og gik bl.a. på, at historiestudiet efterhånden handlede mere om klassekamp end kildekritik – ligesom der var utilfredshed med, at der ikke længere var plads til alle samfundspolitiske opfattelser.⁴¹

I 1974 præsenteres så den første studenterpolitiske modliste *Alternativlisten*, der stod for en mere moderat linje og bl.a. gik ind for at opløse opsplitningen mellem national og marxistisk økonomi. Desuden var de bekymrede for Rusundervisningen, altså introduktionen til de nye studerende, idet man mistænkte fagkritikerne for at påvirke og indoktrinere nye og fagligt usikre studerende.⁴² Det skal i den forbindelse understreges, at *Alternativlisten* ikke må opfattes som en borgerlig liste, og medlemmerne forsikrede da også omverdenen om, at de sandelig lå til venstre for den politiske midte.⁴³ En udmelding, der illustrerer tidens generelle venstredrejning blandt universitets- og historiestuderende.

Til trods for at *Alternativlisten* vedblev at være fagkritikerne talmæssigt underlegne, ramte de et ømt punkt, da de i 1974 fik to medlemmer i Studienævnet, hvilket betød, at de marxistiske fagkritikere nu i ideologiske spørgsmål altid kom i undertal, og den hidtidige konfrontationspolitik måtte derfor opgives. Dette skabte naturligvis endnu flere spændinger, og det føg med beskyldninger om, at *Alternativlisten* havde forrådt de studerendes sag og indledt et samarbejde med de mest reaktionære undervisere og nu konsekvent forsøgte at udlette fagkritikernes resultater.⁴⁴ Stemningen var dårlig, og splittelsen satte endeligt punktum for de forhåbninger om marxistisk indflydelse, udviklingen især i 1972-73 havde fostret hos fagkritikerne.

Årsagerne til splittelsen skal nok først og fremmest findes, dels i at de studerende efter professorvældet og den ny styrelseslov havde fået ønsket om medindflydelse indfriet, og dels i den omsiggribende radikaliserings og teoretisering på studiet, men også den konsekvente sammenblanding af fag og ideologi. Forhold, som efterhånden blev et problem for mange studerende, der oplevede, at deres oprindelige interesse for historie var blevet suspekt. Dertil kom en angst blandt de studerende for, at historikeruddannelsens kvalitet og anseelse ville blive devalueret. Dette skabte basis for *Alternativlisten* og umuliggjorde realiseringen af et marxistisk institut.

Den interne uenighed, der opstod som konsekvens af radikaliserings, blev en akilleshæl ikke bare på Historisk Institut, men for studenterpolitiserings i det hele taget og må opfattes som en væsentlig årsag til, at den såkaldte universitetsmarxismes formelle indflydelse alligevel blev begrænset.⁴⁵

⁴¹ IA 8/2, 17-12-1973, s. 18.

⁴² IA 16/2 20-5-1974, s. 9.

⁴³ IA 7/2, 3-12-1973, s. 11.

⁴⁴ IA 17/2, 4-6-1974, s. 12.

⁴⁵ Jensen, J.V. (2003), s. 52.

Undervisningsassistenterne – marxismen institutionaliseres

De store årgange, med omkring 200 nye studerende (1972), som fortsat voksede indtil højdepunktet i 1975 med astronomiske 320 nye studerende, medførte store kapacitetsproblemer på studiet.⁴⁶ Det betød, at undervisningsassistenter (UA) i meget stort antal blev nødvendige for at kunne varetage undervisningen. Når netop UA'erne påkalder sig interesse i denne sammenhæng, skyldes det, at de i reglen var enten nyuddannede cand. mag'er eller studerende på overbygningen og for en stor dels vedkommende stærkt påvirkede af tidens nye fænomener: ideologikritik og marxisme/kapitallogik. UA'erne blev især brugt på grunduddannelsen til at varetage rusintroduktionen samt undervisning i grundfagsdiscipliner som økonomi og fagrelevant filosofi; de havde desuden bemyndigelse til at eksaminere interne opgaver.⁴⁷ I 1972 var undervisningskapaciteten kritisk, og i foråret 1973 opsloges 30 ugentlige UA-timer. De efterfølgende masseansættelser af UA'ere blev i sig selv en væsentlig forudsætning for, at det var muligt at efterkomme de studerendes krav om en marxistisk baseret undervisning. At man i foråret 1974 forventede at få bevillinger til 79 ugentlige UA-timer fordelt på 25 UA'ere og et tilsvarende antal for efterårssemesteret, understreger behovet.⁴⁸ Således blev 4-6 ud af i alt 10 hold alene i marxistisk økonomi uddannet af UA'erne i perioden 1974-79 - disse talte ca. 50% af alle historiestuderende pr. årgang,⁴⁹ dertil kom kurserne i fagrelevant filosofi og rusintroduktionen. Retfærdigvis skal det siges, at ikke alle UA'ere var marxister, men mange af dem tilhørte det fagkritiske miljø. UA'erne varetog altså en stor del af undervisningen på grunduddannelsen, mens professorer og lektorer stod for overbygningen, hvor den marxistiske betydning til gengæld synes at have været mere begrænset. Noget kunne næsten tyde på en uformel overenskomst mellem de fastansatte og marxisterne, idet førstnævnte tilsyneladende blot fortsatte deres hidtidige forskning og undervisning, mens de studerende, der havde interessen, fik lov at dyrke Marx på første del af deres studium; dette kan dog ikke dokumenteres.

I løbet af 1975-76 dukkede de første tegn op på, at festen var forbi og de store bevillinger til UA'ere opbrugt. En udvikling, der naturligvis er tæt knyttet til 1970'ernes generelle økonomiske recession. På Historisk Institut udløste nedskæringerne og de manglende bevillinger en frygt blandt fagkritikerne for, at de marxistiske kerneområder ville lide ubodelig skade som følge af nedskæringerne.⁵⁰ Trods dystre udsigter blev UA-bevillingerne kun gradvist nedskåret i takt med det faldende studenteroptag fra 1978-82.⁵¹

⁴⁶ IA 2/4, 15-9-1975 s. 9. Årgang 1975 var på hele 320 historiestuderende.

⁴⁷ IA 7/1, 20-2-1973 s. 9.

⁴⁸ IA 1/3, Studienævnsref. 10-7-1974. I 1974 ansatte man 28 UA'ere og i 1975 25.

⁴⁹ Dette fremgår af periodens officielle læseplaner.

⁵⁰ IA 4/4, 13-10-1975 s.4 og s. 8.

⁵¹ IA 4/5, 11-10-1976, s. 5 og IA 10/5, 31-1-1977, s. 6.

Det store behov for undervisningsassistenter kom således til at spille en afgørende rolle for udbredelsen af universitetsmarxismen og dens betydning – uden UA'ere ville denne betydning have været meget mindre. Med UA'erne opstod en mulighed for de marxistiske fagkritikere til at institutionalisere deres politiske dagsorden, og derfor kunne marxismen få så stor betydning for historiestuderende i Århus i 70'erne.

1976–82

Tiden rinder ud

1975–76 blev et vendepunkt i studenterpolitiserings historie. Magtkampen var faldet ud til de ”reaktionære” underviseres fordel; de studerende splittedes, og det ambitiøse kapitallogiske projekt blev opgivet og forladt. Det synes klart, at de problemer fagkritikerne og marxismens var havnet i også gjaldt det idealistiske ungdomsoprør, og optimismen udviklede sig til en depression.

Universitetsmarxismens sidste år frem til 80'ernes begyndelse præges af de studerendes mangel på en fælles sag, og fra ca. 1976 var forhåbningerne til det kapitallogiske projekt forsvundet.⁵² Det var nødvendigt at gå nye veje, og tyngdepunktet forskød sig således i de sidste år fra det teoretisk-marxistiske mod det politisk aktivistiske, samtidig med at de interne spændinger steg.⁵³ De studerende stod i sidste halvdel af 70'erne mere splittede end nogensinde før, og det partipolitiske kom til at spille en langt mere markant rolle. Snart dukkede deciderede partipolitiske lister op på historiestudiet, fx *Kommunistiske Studenter* (Komm. S.) en studenterliste med direkte tilknytning til DKP, *Kommunistisk Arbejderparti* (KAP), *VS-historie* og det trotskistisk orienterede *Revolutionære Socialisters Forbund* m.fl. Listerne dannedes allerede i 60'ernes slutning, men spiller tilsyneladende ingen rolle på Historisk Institut før midt i 70'erne, hvor de begynder at optræde i kildematerialet. Orienteringen skiftede således først fra midten af 70'erne fra den i begyndelsen altdominerende såkaldte interne fagkritik som fx kapitallogikken til den eksterne fagkritik, der gik i retning af dialog med fx slagteriarbejdere, som det kendes fra malerrapporter osv. Udviklingen på Historisk Institut adskiller sig herved fra Københavns Universitet, hvor bl.a. den eksterne fagkritik

⁵² Omkring 1976 stod det klart, at den kapitallogiske teori og debat var en blindgyde. Ifølge Ekman Jørgensen og Jensen, skyldtes det, at kapitallogikerne i princippet skulle gennemskue hele samfundet for at kunne foretage selv det mindste forskningsprojekt, dvs. i praksis skrive en ny *Das Kapital*, og derfor kom det praktiske arbejde aldrig i gang. Det er således sigende, at stort set samtlige større publikationer, der forstod sig selv som en del af det kapitallogiske projekt, i titlen indeholdt enten: *Introduktion til...* eller *Ansætter til...*, hvis der ikke i indledningen udtrykkeligt blev gjort opmærksom på, at værket skulle opfattes som en foreløbig del af det skitserede projekt osv. Ekman Jørgensen, T. og Jensen, S.L.B. (1999), s. 328 og s. 335f.

⁵³ Jensen, J. V. (2003) s. 56.

generelt spillede en større rolle.⁵⁴ Dialogen med underviserne blev minimal, og selv de undervisere, der havde sympatiseret med marxisterne i begyndelsen, fik den kolde skulder.⁵⁵ Denne manglende dialog skyldes, at magtkampen var tabt, og de ny roller på Historisk Institut var fordelt.

Bag denne udvikling ligger naturligvis også de forudgående års uddannelsespolitiske indgreb i form af økonomiske nedskæringer og ikke mindst adgangsbegrænsningen i 1978, der forringede mulighederne for rekruttering af nye studenterpolitikere. Således var der fra 1973-78 hvert år ti nye hold – i 1981 kun tre! Langt de fleste undervisningsassistenter måtte afskediges, samtidig med at der i begyndelsen af 80'erne indtraf et paradigmeskifte med en fornyet interesse for emner som kulturhistorie, mentalitetshistorie og mellemkrigstidens fascistiske regimer – emner, der havde været utænkelige i de tidlige 70'ere.⁵⁶ Nye strømninger og socialistiske utopier, der aldrig var blevet indfriet, endte i 80'ernes begyndelse i desillusion og dermed var studenterpolitiseringsens og den såkaldte universitetsmarxismes sidste kapitel skrevet.

Konklusion

I 1969 afholdt studerende på Historisk Institut åbne fagkritiske møder, der under inspiration af den kritiske teori ønskede et opgør med den traditionelle historiefaglige positivisme. I løbet af de følgende 2-3 år radikaliseredes denne fagkritik voldsomt, og i begyndelsen af 70'erne havde de fremmeste forvandlet sig til velorganiserede, konfrontationssøgende kapitallogikere, der blev den dominerende marxistiske retning på historiestudiet i Århus. Når studenterpolitiseringen blev så radikal som tilfældet var, hænger det antageligt sammen med, at udviklingen foregik i et universitetsmiljø med tradition for og ønske om fordybelse.

Kampen om instituttet udkæmpedes i Studienævnet, hvor de studerende havde 50% indflydelse. Marxisternes største sejr blev indførelsen af marxistisk økonomi, og så længe de marxistiske studerende stod samlet var deres indflydelse en kort overgang i stand til at ryste hele systemet med krav om marxistisk økonomi, tværfag, professoratopslag osv., hvilket en overgang gav grund til dyb bekymring blandt instituttets etablerede ikke-marxistiske undervisere.

Når den marxistiske indflydelse og betydning kunne blive så massiv blandt de studerende, hænger det sammen med 1970'ernes kæmpeår, der skabte et stort behov for undervisningsassistenter, der i reglen var nyuddannede eller ældre studerende – mange af dem påvirkede af marxistisk fagkritik og kapitallogik, og netop de kom til at varetage undervisningen i marxistisk økonomi, fag-

⁵⁴ Ekman Jørgensen, T. og Jensen, S.L.B. (1999) s. 302ff.

⁵⁵ Jensen, J.V. (2003) s. 57.

⁵⁶ IA 3/11, 27-9-1982.

relevant filosofi og andre fag med en marxistisk drejning. Uden de store årgange og undervisningsassistenterne havde marxismen aldrig kunnet få den betydning, som den, også på lang sigt, fik for mange studerende.

Historisk Institut blev dog aldrig overtaget af marxisterne, dertil var modstanden blandt professorer og undervisere for stærk, og de opslidende kampe om rollefordelingen på instituttet endte med de skeptiske underviseres fortsatte kontrol og sejr. I en kort periode var ikke-marxisterne for alvor i defensiven, men radikaliseringen og den uforsonlige konfrontation endte med at splitte de studerende, og drømmen om at forvandle instituttet til en marxistisk højborg endte i et nederlag.

Universitetsmarxisme forblev overvejende et studenterfænomen og nød kun ganske ringe opbakning blandt de etablerede undervisere på historiestudiet. Den økonomiske krise, der for alvor mærkedes fra midten af 70'erne betød, at næsten alle undervisningsassistenter blev afskediget, mens hovedparten af de undervisere, der kom til at føre instituttet gennem 1980'ernes krise var ansat sidst i 60'erne og begyndelsen af 70'erne og kun en ganske lille del af disse tilhørte '68'erne og marxisterne.

Universitetsmarxismens væsentligste betydning kom til at bestå i, at den i metodisk og videnskabelig henseende satte sit præg på årgange af historiestuderende, der, længe efter marxismen var gået af mode, blev universitetslektorer og professorer eller endte i andre betydningsfulde stillinger i samfundet – langt de fleste fjernede snart den kapitallogisk/marxistiske fernis og blev fx post-modernister i stedet. Tilbage var stadig spøgelse, der tittede frem bag de falmede gardiner i 90'erne, og som nærmest var blevet en myte. Hver gang den fortælles på ny gøres universitetet i 70'erne endnu mere rødt og munkemarxisterne endnu mere jesuiter-agtige, indflydelsesrige og betydningsfulde, end de reelt nogensinde var. Dette forløb for myten om '68 på Historisk Institut ligner sandsynligvis udviklingen på de fleste danske universitetsstudier.

Referencer

Utrykt kildemateriale

- Fagkritik Histories Arkiv [FHA] Ringbind 1-3 (venligst stillet til rådighed af tidsskriftet *Den jyske Historiker*)

Periodica

- *Den jyske historiker* - historieteoretisk tidsskrift (1969-82) [DJH]
- *Institutavisen* (1972-82), Historisk Institut Aarhus Universitet (inkl. studienævnsreferater) [IA]
- *Røde Celler* - fagblad udgivet af Fagkritik historie (1981-84)
- Det humanistiske fakultets læseplaner 1968-82

Udvalgte værker

- Albeck, G. (red.) (1978): *Aarhus Universitet 1928-1978*, Århus
- Busck, S. (1998): *Erfaringer med fænomenet teori. I: Cfk-nyt nr. 25*, Århus

- Christensen, L.R. (2000): *Ungdomsoprøret 1960'erne og 1970'erne*. København
- Christiansen, E. og Jørgensen, C. (2004): *Historiefaget 75 år på Århus Universitet*. Århus
- Ekman Jørgensen, T. & Jensen S.L.B. (1999): *Studenteroprøret i Danmark 1968 forudsætninger og konsekvenser*. Københavns Universitet (Upubliceret speciale)
- Gottschau, J. (1987): *Rebeller og medløbere*. København
- Hansen, E. (1997): *En Koral i tidens strøm*. Roskilde
- Jensen, J. V. (2003): *Studenterpolitiske forår eller marxistisk spændetroje*. (Upubliceret speciale)
- Århus Universitet
- Olsen, N og Andersen, M. B. (2004): *1968 dengang og nu*. København
- Salomon, K. (1996): *Rebeller i takt med tiden*. Stockholm

John V. Jensen, f. 1972. Cand. mag. i historie, dansk og filologi. Forskningsassistent på Statsbiblioteket 2003-04, Museumsinspektør på Museet for Varde By og Omegn 2005-. Har skrevet specialeafhandlingen: Studenterpolitisk forår eller marxistisk spændetroje? (upub. 2003). Har desuden skrevet en række artikler bl.a. om de tyske flygtninge i Danmark 1945-49 og arbejder i øjeblikket med dette emne.

